

Asia: VN/3785/2024

Lausuntopyyntö: hallituksen esitysluonnos eduskunnalle rautatieliikenteen toimivaltaisia viranomaisia koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

VR-Yhtymä Oyj (jäljempänä ”VR”) kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon mukaisessa asiassa ja toteaa kannanottona seuraavaa:

Kannatamme hallituksen esityksen tavoitteita, jotka tähtäävät rautatieliikenteen toimivaltaisten viranomaisten sääntelyn selkiyttämiseen ja kilpailun lisäämiseen raideliikennemarkkinoilla hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti. Pidämme raidemarkkinan kasvattamisen ja kehittämisen kannalta yksinomaan positiivisena asiana, että kunnille ja alueille mahdollistetaan osallistuminen henkilöjunaliikenteen järjestämiseen ja suunnitteluun. Kunnilla on paras näkemys alueensa lähijunaliikenteen tarpeista.

Lakiesityksessä ehdotetaan liikenne- ja viestintäministeriöllä (LVM) nykyisin olevaa rautatieliikenteen toimivaltaa siirrettäväksi Liikenne- ja viestintävirastolle (Traficom). Toimivallan siirtäminen on perusteltua. Järjestely keskittää kilpailutusten riittävän asiantuntemuksen yhteen paikkaan ja parantaa julkisen liikenteen hankintojen tehokkuutta ja mahdollistaa synergiaetujen hyödyntämisen eri liikennemuotojen välillä.

Kannatamme kilpailutuksen asettamista pääsäännöksi, kun toimivaltaiset viranomaiset järjestävät rautateiden henkilöliikennepalveluja. Nykyinen ostojunaliikenteen suorahankinta ei ole enää mahdollista EU-lainsäädännön ja hallitusohjelman mukaan. Julkisesti tuettu junaliikenne tulee kilpailuttaa, mikä edistää markkinoiden avoimuutta ja parantaa palvelujen laatua.

Junaoperaattorina arvioimme, että niin valtion kuin kuntien kilpailutukset tulisi toteuttaa alueellisesti ja liikenteellisesti järkevinä kokonaisuuksina, jotta ne tukisivat parhaiten työssäkäyviä

ja palvelisivat alueiden tarpeita. Asiakaspalvelun ja -kokemuksen kannalta olisi tärkeää, ettei nykyisiä vaihdottomia yhteyksiä turhaan muutettaisi vaihdollisiksi, mikä johtaisi matkaketjun katkeamiseen ja joukkoliikenteen houkuttelevuuden vähenemiseen. Matkustajan kannalta turha vaihto syntyy esimerkiksi silloin, jos nykyisen R-junareitin Tampere–Hämeenlinna–Helsinki alue jaetaan Riihimäen kohdalta kahteen eri kilpailutettavaan kokonaisuuteen. Samainen jako johtaisi myös korkeisiin ylimääräisiin kustannuksiin, kun myös pohjoinen alue tarvitsisi oman varikon nykyisen Helsingin (Ilmalan) varikon lisäksi. Kilpailutettavien liikennekokonaisuuksien tulisi olla myös houkuttelevan kokoisia ja riskien tulisi sopimuksellisesti jakautua tilaajan ja operaattorin kesken oikeudenmukaisesti, jotta kilpailutukset kiinnostavat mahdollisimman monia junaoperaattoreita.

Hallitusohjelman mukaan alueille annettavaa ostoliikenteen järjestämisoikeutta tuetaan perustamalla julkinen ostoliikenteen kalustoyhtiö. Ostoliikenteen kalustoyhtiön perustaminen madaltaa junaoperaattoreiden kynnystä osallistua kilpailutuksiin, parantaa kaluston saatavuutta ja varmistaa, että ostoliikenteen tilaajalla on käytettävissään kalusto, joka sitten annetaan/vuokrataan voittavan operaattorin käyttöön. Näin junaoperaattori ei tarvitse omaa kalustoa aloittaakseen operoinnin ostoliikenteessä. Hallitusohjelman tahtotilana on, että ostoliikenteen kalustoyhtiön omistama kalusto olisi käytettävissä kuntien ja alueiden kilpailutuksissa. VR pitää tärkeänä, että kalustoyhtiö tulisi perustaa jo vuoden 2025 aikana, jotta tulevat markkinavuoropuhelut ja itse kilpailutukset ehditään käynnistää suunnitellusti.

Vaikeassa taloustilanteessa ostojunaliikenne on järjestettävä kustannustehokkaasti. Esimerkiksi perustettavan uuden ostoliikenteen kalustoyhtiön kaluston elinkaari tulee käyttää tehokkaasti hyödyksi. Ostoliikenteen nykykalustosta suurimmalla osalla elinkaarta on vielä pitkälti jäljellä, mikä mahdollistaa kustannustehokkaan liikennöinnin.

VR kannattaa junaliikenteen jatkamista kaikilla nykyisillä ostojunareiteillä, myös kiskobussireiteillä. Maakunnissa olisi tarvetta laajentaa ostoliikennettä esimerkiksi Haaparantaan, Orivedelle (Tampereen seudun uusi lähijunalinja pääteasemana Oriveden keskusta), Naantaliin ja Raumalle. Myös uutta yöjunareittiä pohjoisesta Kajaanin, Kuopion ja Jyväskylän kautta Helsinkiin tulisi pohtia rahoituksen sen salliessa. Tämä parantaisi alueellista saavutettavuutta ja tarjoaisi matkustajille uusia vaihtoehtoja myös matkaketjuksi Helsinki-Vantaan lentoaseman aamulennoille.

VR uskoo, että Suomen ostoliikennemarkkina kiinnostaa uusia toimijoita, kun luodaan uskottava näkymä Suomen raideliikenteeseen ja markkinan avautumiseen. Kilpailutusten aikataulu edellyttää, että valmistelevat toimet toteutetaan riittävän nopeasti, jotta hyvälle kilpailutukselle jää tarpeeksi aikaa. Tämä varmistaa, että kilpailutukset ovat houkuttelevia ja että niihin osallistuu riittävä määrä tarjoajia.

Yksityiskohtaiset kommentit:

Esityksessä ehdotetaan, että lain 164 §:n viittaus osoitteeseen www.hankintailmoitukset.fi muutettaisiin viittaukseksi ”julkisten hankintojen palveluun”. VR toteaa, että ilmaus ”julkisten hankintojen palvelu” ei ole alalla yksiselitteinen käsite, eikä VR pidä ehdotettua muutosta siksi perusteltuna. Mikäli menettelyn on tarkoitus hankintailmoitusten julkaisemispaikan osalta vastata hankintalain mukaista menettelyä, olisi VR:n käsityksen mukaan suositeltavaa käyttää vastaavia ilmaisuja kuin hankintalaissa. Hankintalaki viittaa tältä osin osoitteeseen www.hankintailmoitukset.fi.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan lisättäväksi lain 165 §:ään viittaukset hankintalain 75-77 §:ään, jotka koskevat mm. hankintojen jakamista. Viittaukset kyseisiin säännöksiin ovat sinänsä ymmärrettäviä ja hyväksyttäviä, mutta VR kiinnittää huomiota siihen, että hankintalakia ollaan paraikaa tältä osin muuttamassa ja mm. hankintojen jakamista koskevaan 75 §:ään ehdotetaan muutoksia, joiden mukaan hankintayksiköllä olisi tietyissä tilanteissa myös velvollisuus jakaa hankintoja. Jos nämä muutokset toteutuvat ja lakiin liikenteen palveluista lisätään ehdotetut viittaukset hankintalakiin, nämä uudet velvoitteet tulisivat hankintalain muutosten jälkeen koskemaan myös liikenteen palveluista annetun lain mukaisia hankintoja.

Esityksen jatkovalmistelussa olisikin syytä varmistaa, että ehdotukset ovat tältä osin keskenään sopusoinnussa ja vastaavat lainsäätäjän tarkoitusta. Tämä koskee myös rikosrekisteriotteiden toimittamista, jolta osin hankintalain sääntelyä ollaan keventämässä siten, että hankintayksikkö voisi rikosrekisteriotteen sijasta hyväksyä myös tarjoajan vakuutuksen siitä, että tarjoajan vastuuhenkilöt eivät ole syyllistyneet relevantteihin rikoksiin. Sekä hankintayksiköiden että tarjoajien kannalta olisi perusteltua, että tämä menettelyn joustavoittaminen tulisi koskemaan myös liikenteen palveluista annetun lain mukaisia hankintamenettelyjä. Mikäli laki liikenteen palveluista viittaa tältä osin hankintalain 88 §:ään, kuten ehdotus nyt tekeekin, tämä muutos tulisi VR:n käsityksen mukaan koskemaan myös liikenteen palveluista annetun lain mukaisia hankintoja.

VR-Yhtymä Oyj

Anttila Timo
VR-Yhtymä Oy